

Notat

Til : Familie- og kulturkomiteen
Fra : Norsk Sykepleierforbund

Doknr: #

INNSPILL TIL HØRING OM BUDSJETTFORSLAG 2025 PÅ KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTETS BUDSJETT- OG POLITIKK OMRÅDER

Norsk Sykepleierforbund (NSF) er dypt bekymret for at for svak investering i den kvinnedominerte offentlige helsetjenesten vil øke belastningen på de ansatte. En velfungerende helsesektor er en forutsetning for god folkehelse og sysselsetting, for verdiskaping og bosetting i hele landet og for totalberedskapen. Helseministeren har store ambisjoner for sektoren, samtidig som arbeidskraftbehovet i dag og framover er vel kjent. NSF mener det er behov for en forpliktende, tverrpolitisk langtidspan som synliggjør hva det vil koste å ruste opp helse- og omsorgstjenestene for å møte veksten i etterspørsel i årene fremover, samtidig som vi ivaretar de ansatte.

NSF har gjentatte kritisert myndighetene for en kjønnsnøytral tilnærming til utforming av politikk, lovverk og programmer. CEDAW-komiteen har, senest i [Concluding Observations 2023](#) (pkt 15) gjentatt sin anbefaling om at Norge innfører en *kjønns sensitiv* tilnærming. Både Kvinnehelseutvalget¹ og Mannsutvalget² understreker betydningen av å synliggjøre kjønn. Som Kvinnehelseutvalget konkluderer: «Kvinner og menn har ulike biologi, de lever ulike liv, og de rammes ulikt av sykdom».

NSF anmoder familie- og kulturkomiteen, som har ansvaret for kjønnslikestilling og kvinners rettigheter, om å bidra til følgende grep i behandlingen av budsjettforslaget:

1. Likestille skift- og turnusarbeid
2. Revisjon av yrkesskadereglene
3. Et relevant HMS-begrep i offentlig, kvinnedominert sektor
4. Arbeidstilsynet må tildeles midler og virkemidler til å gjennomføre et landsomfattende tilsyn i helse- og omsorgstjenesten

1. Likestille skift- og turnusarbeid

NSF mener det er nødvendig å rette opp den ubalansen som fortsatt eksisterer mellom skift- og turnusarbeid. Nåværende lovbestemmelse reflekterer ikke belastningen som ansatte i turnus har, med hyppige skifter i døgnrytme og forkortet hviletid mellom vaktene.

Fafos evaluering av lovendringen i 2010 viser at sykepleiere og jordmødre på sykehus som omfattes av bestemmelsen, har fått en beskjeden reduksjon av ukentlig arbeidstid på mellom 0,6 timer til 0,8 timer. Svært få ansatte i kommunal sektor omfattes av bestemmelsen og har ikke fått noen arbeidstidsreduksjon.

NSF mener at nåværende lovbestemmelse bør endres slik at den omfatter ansatte som jobber lange vakter i helgene og ansatte i rene nattevaktstillinger. Fafos evaluering påpeker behovet for de samme justeringene. NSF mener i tillegg at det er viktig at turnusarbeidere får uttelling for all ubekvem arbeidstid, også nattevaktstimer etter kl. 06. Selv om disse timene etter loven ikke er definert som nattarbeid, er de minst like belastende som nattetimene.

2. Rett til kompensasjon ved yrkesskade og yrkessykdom

¹ NOU 2023: 5 *Den store forskjellen*

² NOU 2024: 8 *Likestillingens neste steg*

Som kjent er 7 av 10 som får godkjent yrkesskade menn. 9 av 10 som får godkjent yrkessykdom er menn, selv om det er flest kvinner som blir uføretrygdet. NSF mener de store kvinnedominerte yrkesgruppene skal ha rett til kompensasjon ved yrkesskader og yrkessykdommer påført gjennom arbeidet de utfører.

Forslaget til ny yrkessykdomsliste som departementet har sendt på høring vil på ingen måte rette opp kjønnskjævheter i regelverket. Ny forskning på belastningslidelser må legges til grunn når ny yrkessykdomsliste skal utformes. Det er ikke gjort i det foreliggende forslaget. En bred gjennomgang av nyere internasjonal forskning på muskel- og skjelettplager, med særlig vekt på belastningslidelser som forekommer i kvinnedominerte yrker³ konkluderer med at løft og personforflytning er godt dokumentert som årsak til korsryggsykdom ved både akutt og etter langvarig eksponering. Det fremkommer også tilstrekkelig dokumentasjon for årsakssammenheng mellom manuell håndtering (herunder spesielt løft) og muskel-/skjelettplager i nakke/skulder/arm, rygg og hofteartrose. Også for en rekke andre belastninger anses det å foreligge god dokumentasjon for sammenheng mellom arbeid og senere plager. Dr. Veiersteds rapport er ikke nevnt i STAMIs forslag til departementet.

NSF mener også det er uakseptabelt at psykiske belastningslidelser generelt ikke er foreslått tatt inn på yrkessykdomslisten. NSF er særlig kritisk til at STAMI/departementet fortsatt ikke anerkjenner sammenhengen mellom brystkreft og turnus-/nattarbeid.

3. Et relevant HMS-begrep i offentlig, kvinnedominert sektor

Nye analyser basert på registerdata⁴ viser at kvinner i langt større grad enn menn er utsatt for dobbelteksponering (kombinasjonen av fysiske og psykososiale jobbfaktorer). Tidligere og pågående forskning viser en klar sammenheng mellom disse eksponeringene og ulike helseutfall, samt tilknytning til arbeidsmarkedet. Kvinnedominerte sektorer og yrker har fått særlig oppmerksomhet i den nye *Faktaboka om arbeidsmiljø og arbeidshelse* (STAMI 2024). I de kvinnedominerte næringene, hvor arbeidet i stor grad involverer direkte samhandling med pasienter, kunder og klienter, viser analysene høy forekomst av psykososiale eksponeringer knyttet til emosjonelle krav, lav selvbestemmelse, vold og hets eller trusler. Kvinner opplever oftere enn menn at de er psykisk utmattet etter jobb, og rapporterer om et høyere nivå av arbeidsrelaterte muskel- og skjelettplager samt psykiske plager.

HMS-begrepet må utvikles og bli mer relevant for helse- og omsorgssektoren. STAMI viser at det er et stort potensial for å forebygge sykefravær blant sykepleiere⁵. På sykehus er det samlet sett et forebyggingspotensiale på 26 prosent. I sykehjemsektoren er forebyggingspotensialet samlet sett hele 40 prosent. NSF mener det er nødvendig med mer kunnskap om de viktigste faktorene som kan forebygge og redusere akkumulert belastning, opplæring og mer målrettet bruk av bedriftshelsetjenesten.

4. Arbeidstilsynet må tildeles midler og virkemidler til å gjennomføre et landsomfattende tilsyn i helse- og omsorgstjenesten

Arbeidstilsynet (Atil) gjennomførte i januar 2024 tilsyn ved åtte klinikker ved St. Olavs hospital. Alle åtte klinikker har fått likelydende [pålegg](#) knyttet til tids- og arbeidspress, arbeidstid – overholdelse av

³ Arbeidsmedisiner dr. med. Bo Veiersted «Arbeidsrelaterte muskel- og skjelettplager – kunnskapsstatus om årsaker og muligheter for yrkesskade». Rapport 2023.

⁴ Presentasjon for Kvinnearbeidshelseutvalget av professor Åsmund Hermansen, OsloMet.

⁵ STAMI (2021). Stort potensial for å forebygge sykefravær blant sykepleiere. Nyhetssak <https://stami.no/stort-potensial-for-a-forebygge-sykefravaer-blant-sykepleiere/>

kap 10 AML, forsvarlighetsvurdering av arbeidstidsordninger og bistand til påleggsgjennomføring fra bedriftshelsetjeneste.

Det er dessverre ingen grunn til å tro at St. Olavs hospital skiller seg vesentlig fra andre virksomheter i helsesektoren. NSF mener Arbeidstilsynet må tildeles midler slik at de kan gjennomføre landsomfattende tilsyn i helse- og omsorgstjenesten og sikres virkemidler som er tilpasset en helse- og omsorgstjeneste som ikke kan stenge ned. En oversikt over Arbeidstilsynets tilsyn etter næringer⁶ viser at bygge- og anleggsvirksomhet, som representerer knappe 8 prosent av arbeidstakerne og har en kvinneandel 8,7 prosent, får nesten 40 prosent av tilsynene. Helse- og omsorg, som er den desidert største næringen med hele 21 prosent av arbeidstakerne og en kvinneandel på 80 prosent, kun får 3,4 prosent av tilsynene.

Det er en sammenheng mellom ansattes arbeidsmiljø, pasientsikkerhet og kvalitet. Arbeidstilsynet og Helsetilsynet må få sterkere signaler og krav om å samarbeide og bidra til å finne hensiktsmessige løsninger når arbeidstaker- og pasientrettigheter kommer i konflikt.

⁶ Hagen, I.M. og R. Steen Jensen: *Kjønnsperspektiv på arbeidsmiljøutfordringer og HMS-arbeid i kommunal sektor*. Fafo-rapport 2022:06

NORSK
SYKEPLEIER-
FORBUND